

Υπηρεσία Τύπου και
Πληροφόρησης

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΥΠΟΥ αριθ. 84/22
Λουξεμβούργο, 12 Μαΐου 2022

Απόφαση στην υπόθεση C-377/20
Servizio Elettrico Nazionale κ.λπ.

Το Δικαστήριο προσδιορίζει τα κριτήρια για τον χαρακτηρισμό ως καταχρηστικής της εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης όσον αφορά πρακτικές αποκλεισμού από την αγορά, στηριζόμενο στις αντίθετες προς τον ανταγωνισμό επιπτώσεις της συμπεριφοράς ενός ιστορικού φορέα εκμετάλλευσης στο πλαίσιο της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Η υπόθεση εντάσσεται στο πλαίσιο της σταδιακής απελευθέρωσης της αγοράς πωλήσεως ηλεκτρικής ενέργειας στην Ιταλία.

Καίτοι από την 1η Ιουλίου 2007, όλοι οι χρήστες του ιταλικού δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων των οικιακών καταναλωτών και των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, μπορούν να επιλέγουν τον πάροχό τους, εντούτοις, σε ένα πρώτο στάδιο, έγινε διάκριση μεταξύ, αφενός, επιλέξιμων πελατών προς παροχή της δυνατότητας επιλογής στην ελεύθερη αγορά άλλου παρόχου και, αφετέρου, πελατών της προστατευόμενης αγοράς, ιδιωτών και μικρών επιχειρήσεων, οι οποίοι εξακολούθησαν να υπάγονται σε ένα ρυθμισμένο καθεστώς, τη servizio di maggior tutela (υπηρεσία ενισχυμένης προστασίας), το οποίο περιλάμβανε, μεταξύ άλλων, ειδικά μέτρα προστασίας για τις τιμές. Σε ένα δεύτερο μόνο στάδιο επιτράπη στους πελάτες της προστατευόμενης αγοράς να συμμετάσχουν στην ελεύθερη αγορά.

Ενόψει της απελευθέρωσης της αγοράς, η ENEL, καθετοποιημένη μέχρι τότε επιχείρηση η οποία διέθετε το μονοπώλιο στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στην Ιταλία και δραστηριοποιούνταν στη διανομή της, υποβλήθηκε σε διαδικασία διαχωρισμού των δραστηριοτήτων διανομής και πωλήσεως, καθώς και των εμπορικών σημάτων (unbundling). Μετά το πέρας της ως άνω διαδικασίας, οι σχετικές με τα διάφορα στάδια της διαδικασίας διανομής δραστηριότητες ανατέθηκαν σε διαφορετικές εταιρίες. Στο πλαίσιο αυτό, στην E-Distribuzione ανατέθηκε η υπηρεσία διανομής, η Enel Energia επιφορτίστηκε με την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας στην ελεύθερη αγορά, ενώ στη Servizio Elettrico Nazionale (στο εξής: SEN) ανατέθηκε η διαχείριση της υπηρεσίας ενισχυμένης προστασίας.

Η Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (AGCM), ως εθνική αρχή ανταγωνισμού, πραγματοποίησε έρευνα και εξέδωσε, στις 20 Δεκεμβρίου 2018, απόφαση με την οποία διαπίστωσε ότι οι SEN και Enel Energia, υπό τον συντονισμό της μητρικής τους εταιρίας ENEL, ευθύνονταν, από τον Ιανουάριο του 2012 έως και τον Μάιο του 2017, για κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, κατά παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, και, συνακόλουθα, τους επέβαλε αλληλεγγύως πρόστιμο ύψους άνω των 93 εκατομμυρίων ευρώ. Η προσαπτόμενη συμπεριφορά συνίστατο στην εφαρμογή μιας στρατηγικής αποκλεισμού, προκειμένου η πελατεία της SEN, ιστορικής διαχειρίστριας της προστατευόμενης αγοράς, να μετακινηθεί στην Enel Energia, η οποία δραστηριοποιείται στην ελεύθερη αγορά, με σκοπό να αποφευχθεί ο κίνδυνος μαζικής αποχώρησης των πελατών της SEN προς νέους παρόχους κατά το μεταγενέστερο άνοιγμα στον ανταγωνισμό της σχετικής αγοράς. Προς τούτο, σύμφωνα με την απόφαση της AGCM, η SEN ζήτησε από τους πελάτες που υπάγονταν στην προστατευόμενη αγορά τη συγκατάθεσή τους προκειμένου να τους αποστείλει εμπορικές προσφορές που αφορούσαν την ελεύθερη αγορά, χρησιμοποιώντας μια μέθοδο η οποία ενείχε διακρίσεις εις βάρος των προσφορών των ανταγωνιστών του ομίλου ENEL.

Σε εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων που εκδόθηκαν σε πρώτο βαθμό επί των προσφυγών που άσκησαν η ENEL και οι δύο θυγατρικές της κατά της απόφασης της AGCM, το πρόστιμο μειώθηκε στο ποσό των 27,5 περίπου εκατομμυρίων ευρώ. Επιληφθέν εφέσεως που άσκησαν οι ίδιες ως άνω εταιρίες, **το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) υπέβαλε στο Δικαστήριο ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία και την εφαρμογή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ όσον αφορά πρακτικές αποκλεισμού.**

Με την απόφασή του, το Δικαστήριο διευκρινίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η συμπεριφορά μιας επιχείρησης μπορεί να θεωρηθεί, βάσει των αντίθετων προς τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων της, ότι συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, όταν η συμπεριφορά αυτή στηρίζεται στην εκμετάλλευση πόρων ή μέσων που προσιδιάζουν στην κατοχή τέτοιας θέσης στο πλαίσιο της απελευθέρωσης μιας αγοράς. Το Δικαστήριο οριοθετεί επίσης τα σχετικά κριτήρια αξιολόγησης και το περιεχόμενο του βάρους απόδειξης που φέρει η οικεία εθνική αρχή ανταγωνισμού η οποία έχει εκδώσει απόφαση βάσει του άρθρου 102 ΣΛΕΕ.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

Απαντώντας στα ερωτήματα σχετικά με το συμφέρον που προστατεύει το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, **το Δικαστήριο διευκρινίζει, πρώτον, τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης.** Το Δικαστήριο παρατηρεί, αφενός, ότι η ευημερία των καταναλωτών, τόσο ενδιάμεσων όσο και τελικών, πρέπει να θεωρηθεί ότι συνιστά τον απώτερο σκοπό που δικαιολογεί την παρέμβαση του δικαίου του ανταγωνισμού προκειμένου να καταπολεμηθεί η καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης στην εσωτερική αγορά ή σε σημαντικό τμήμα της. Επομένως, η αρχή ανταγωνισμού ανταποκρίνεται στο βάρος αποδείξεως που φέρει, αν αποδείξει ότι μια πρακτική κατέχουσας δεσπόζουσα θέση επιχείρησης μπορεί να θίξει τη δομή του αποτελεσματικού ανταγωνισμού, λόγω της χρήσεως διαφορετικών μεθόδων ή μέσων από εκείνα που διέπουν τον κανονικό ανταγωνισμό, χωρίς να είναι αναγκαίο για την εν λόγω αρχή να αποδείξει ότι η οικεία πρακτική έχει, επιπλέον, την ικανότητα να προκαλέσει άμεση ζημία στους καταναλωτές. Εντούτοις, η κατέχουσα δεσπόζουσα θέση επιχείρηση μπορεί να αποφύγει την εφαρμογή της απαγορεύσεως του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, αποδεικνύοντας ότι το αποτέλεσμα αποκλεισμού που μπορεί να προκύψει από την επίμαχη πρακτική αντισταθμίζεται, αν όχι εξουδετερώνεται, από θετικά για τους καταναλωτές αποτελέσματα.

Αφετέρου, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο καταχρηστικός χαρακτήρας της συμπεριφοράς μιας κατέχουσας δεσπόζουσα θέση επιχείρησης μπορεί να γίνει δεκτός μόνον εφόσον αποδεικνύεται η ικανότητα της συμπεριφοράς να περιορίσει τον ανταγωνισμό, εν προκειμένω να παραγάγει τα προβαλλόμενα αποτελέσματα αποκλεισμού. Αντιθέτως, ο χαρακτηρισμός αυτός δεν απαιτεί να αποδεικνύεται ότι το επιδιωκόμενο με την επίμαχη πρακτική αποτέλεσμα, ήτοι ο αποκλεισμός των ανταγωνιστών από την επίμαχη αγορά, επετεύχθη. Υπό τις συνθήκες αυτές, τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζει η κατέχουσα δεσπόζουσα θέση επιχείρηση όσον αφορά την απουσία συγκεκριμένων αποτελεσμάτων αποκλεισμού δεν δύνανται να θεωρηθούν, αφεαυτών, επαρκή προκειμένου να αποκλείσουν την εφαρμογή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ. Αντιθέτως, το στοιχείο αυτό ενδέχεται να συνιστά ένδειξη της έλλειψης ικανότητας της επίμαχης συμπεριφοράς να παραγάγει αντίθετα προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα, το οποίο, ωστόσο, πρέπει να συμπληρώνεται από άλλα αποδεικτικά στοιχεία προς απόδειξη αυτής της έλλειψης ικανότητας.

Δεύτερον, όσον αφορά τις αμφιβολίες του εθνικού δικαστηρίου σχετικά με το κατά πόσον πρέπει να λαμβάνεται υπόψη τυχόν πρόθεση της οικείας επιχείρησης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η ύπαρξη καταχρηστικής πρακτικής αποκλεισμού από την αγορά εκ μέρους κατέχουσας δεσπόζουσα θέση επιχείρησης πρέπει να αξιολογείται βάσει της ικανότητας της σχετικής πρακτικής να παραγάγει αντίθετα προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα. Κατά συνέπεια, η αρχή ανταγωνισμού δεν υποχρεούται να αποδείξει την πρόθεση της οικείας επιχείρησης να αποκλείσει τους ανταγωνιστές της από την αγορά με τη χρήση μεθόδων ή μέσων διαφορετικών από εκείνα που διέπουν τον υγιή ανταγωνισμό. Το Δικαστήριο διευκρινίζει, πάντως, ότι η απόδειξη τέτοιας προθέσεως αποτελεί πραγματική περίπτωση που μπορεί να ληφθεί υπόψη προκειμένου να διαπιστωθεί η καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσεως.

Τρίτον, το Δικαστήριο παρέχει τα ερμηνευτικά στοιχεία που ζητεί το εθνικό δικαστήριο για την εφαρμογή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, προκειμένου, μεταξύ των πρακτικών που εφαρμόζει μια κατέχουσα δεσπόζουσα θέση επιχείρηση και οι οποίες στηρίζονται στη νόμιμη, εκτός του δικαίου του ανταγωνισμού, εκμετάλλευση πόρων ή μέσων που προσιδιάζουν στην κατοχή τέτοιας θέσεως, να διακρίνει εκείνες οι οποίες μπορούν να εκφύγουν της εφαρμογής της απαγορεύσεως του εν λόγω άρθρου, στο μέτρο που εντάσσονται στο πλαίσιο του κανονικού ανταγωνισμού, και εκείνες οι οποίες πρέπει αντιθέτως να θεωρηθούν «καταχρηστικές» κατά την έννοια της ίδιας διατάξεως.

Συναφώς, το Δικαστήριο υπενθυμίζει, καταρχάς, ότι ο καταχρηστικός χαρακτήρας των εν λόγω πρακτικών προϋποθέτει ότι είχαν την ικανότητα να παραγάγουν τα αποτελέσματα αποκλεισμού από την αγορά που περιγράφονται στην προσβαλλόμενη απόφαση. Ασφαλώς, επιχειρήσεις οι οποίες κατέχουν δεσπόζουσα θέση μπορούν, ανεξάρτητα από τους λόγους για τους οποίους κατέχουν τέτοια θέση, να αμυνθούν κατά των ανταγωνιστών τους, αλλά οφείλουν να το πράξουν χρησιμοποιώντας μέσα που εντάσσονται στο πλαίσιο του «κανονικού», ήτοι του υγιούς ανταγωνισμού. Ωστόσο, μια πρακτική η οποία δεν είναι δυνατόν να υιοθετηθεί από έναν υποθετικό και εξίσου αποτελεσματικό ανταγωνιστή στην επίμαχη αγορά, στο μέτρο που η πρακτική αυτή στηρίζεται στην εκμετάλλευση πόρων ή μέσων που προσιδιάζουν στην κατοχή δεσπόζουσας θέσεως, δεν δύναται να θεωρηθεί ότι εντάσσεται στο πλαίσιο του υγιούς ανταγωνισμού. Επομένως, οσάκις επιχείρηση χάνει το εκ του νόμου μονοπώλιο που κατείχε προηγουμένως σε μια αγορά, οφείλει να απέχει, καθ' όλη τη διάρκεια της απελευθέρωσης της εν λόγω αγοράς, από τη χρήση μέσων τα οποία διέθετε δυνάμει του πρώην μονοπωλίου της και τα οποία, ως εκ τούτου, δεν είναι διαθέσιμα στους ανταγωνιστές της, προκειμένου να διατηρήσει, με άλλο τρόπο πλην της αξίας της, δεσπόζουσα θέση στην πρόσφατα απελευθερωθείσα αγορά.

Μια τέτοια πρακτική μπορεί, παρά ταύτα, να θεωρηθεί ότι δεν εμπίπτει στο πεδίο της απαγορεύσεως του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, εφόσον η κατέχουσα δεσπόζουσα θέση επιχείρηση αποδεικνύει ότι η εν λόγω πρακτική είτε ήταν αντικειμενικώς δικαιολογημένη από εξωτερικές προς την επιχείρηση περιστάσεις και ανάλογη προς τον δικαιολογητικό αυτό λόγο, είτε αντισταθμιζόταν, ή ακόμη και εξουδετερωνόταν, με πλεονεκτήματα ως προς την αποτελεσματικότητα τα οποία ωφελούν επίσης τον καταναλωτή.

Τέταρτον, κληθέν από το αιτούν δικαστήριο να διευκρινίσει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η ευθύνη για τη συμπεριφορά μιας θυγατρικής μπορεί να καταλογιστεί στη μητρική της εταιρία, το Δικαστήριο κρίνει ότι, σε περίπτωση κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης από μία ή περισσότερες θυγατρικές που ανήκουν στην ίδια οικονομική ενότητα, η ύπαρξη της ενότητας αυτής αρκεί για να θεωρηθεί ότι η μητρική εταιρία είναι επίσης υπεύθυνη για την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης. Η ύπαρξη μιας τέτοιας ενότητας τεκμαίρεται αν, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, τουλάχιστον το σύνολο σχεδόν του κεφαλαίου των θυγατρικών ανήκε, άμεσα ή έμμεσα, στη μητρική εταιρία. Υπό τις περιστάσεις αυτές, η αρχή ανταγωνισμού δεν υποχρεούται να προσκομίσει οποιοδήποτε συμπληρωματικό αποδεικτικό στοιχείο, εκτός αν η μητρική εταιρία αποδείξει ότι, παρά το γεγονός ότι κατείχε ένα τέτοιο ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου, δεν είχε την εξουσία να καθορίζει τη συμπεριφορά των θυγατρικών της, οι οποίες ενεργούν αυτοτελώς.

ΥΠΟΜΝΗΣΗ: Η προδικαστική παραπομπή παρέχει στα δικαστήρια των κρατών μελών τη δυνατότητα, στο πλαίσιο της ένδικης διαφοράς της οποίας έχουν επιληφθεί, να υποβάλουν στο Δικαστήριο ερώτημα σχετικό με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ή με το κύρος πράξεως οργάνου της Ένωσης. Το Δικαστήριο δεν αποφαινεται επί της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να επιλύσει τη διαφορά σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου. Η απόφαση αυτή δεσμεύει, κατά τον ίδιο τρόπο, τα άλλα εθνικά δικαστήρια που επιλαμβάνονται παρόμοιου προβλήματος.

Ανεπίσημο έγγραφο προοριζόμενο για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, το οποίο δεν δεσμεύει το Δικαστήριο.

Το [πλήρες κείμενο](#) της αποφάσεως είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα CURIA από την ημερομηνία δημοσίευσής της

Επικοινωνία: Estella Cigna-Αγγελίδα ☎ (+352) 4303 2582